

PASSAT, PRESENT I FUTUR DE LES ALTES CAPACITATS A CATALUNYA

Flavio Castiglione Méndez

Coordinador del grup de treball de superdotació i altes capacitats de la secció educativa del COPC.

Psicòleg Clínic i de l'Educació. Col. 3394

Psicoterapeuta.

Professor de Educació Primària.

Membre del World Council for Gifted and Talented Children (WCGTC, Consell Mundial del Nen Superdotat i Talentós).

Gabinet Psicopedagògic Mentor. www.mentor.cat

Com a coordinador del grup de treball de superdotació i altes capacitats de la secció educativa del COPC (GTSAC, en endavant), m'han ofert col·laborar en el Monogràfic sota el tema "L'Educació al S. XXI", amb un article en relació a les Altes Capacitats (AC, en endavant). Aprofitaré l'oportunitat per fer-me portaveu del meu grup i englobar les diferents opinions que hi ha envers el passat, el present i el futur de l'atenció psicoeducativa de les Altes Capacitats al nostre país.

BREU HISTÒRIA DEL GTSAC

El Grup de Treball de Superdotació i Altes Capacitats de la secció educativa del COPC (en endavant GTSAC) ha compartit sempre funcions, responsabilitats i tasques amb el seu homònim del Col·legi de Pedagogs de Catalunya, des de l'any 2004 aquest grup mancomanat ha desenvolupat com a tasques prioritàries l'establiment de contactes amb el Departament d'Educació per que s'inclouï la identificació, la valoració psicopedagògica i la intervenció amb nens/es amb AC, a més a més de publicar una Guia Educativa sobre AC, un Protocol d'avaluació i intervenció, la organització de Jornades Nacionals sobre les AC, la detecció d'intrusisme professional i la mala praxis dins aquest món, la informació i formació als professionals de l'educació, etc.

El grup està format tant per professionals especialitzats com per persones interessades en les AC, psicòlegs, pedagogs, psicopedagogs, mestres, educadors, pares i mares, tots amb un interès comú: reconèixer educativament els alumnes amb AC per poder-los normalitzar, tal com es contempla des dels principis d'inclusió i d'atenció a la diversitat.

LES AC A ESPANYA I A CATALUNYA

De mica en mica es fa cada vegada més palès que són els esforços dels ciutadans els que mouen i esperonen el món, i no tant la desitjada intervenció dels nostres

representants. En el tema de les AC, això no és diferent. De la mateixa manera que a altres llocs d'Espanya, d'Europa o del món, han estat els professionals de l'Educació, de la Psicologia, de la Pedagogia, i, sobre tot, de les famílies dels nens i nenes amb AC els que han explicat que tenen uns trets diferencial i han donat un crit d'alerta sobre la necessitat d'atendre educativament aquests alumnes/as (no abordaré ara aquesta qüestió, àmpliament documentada en múltiples estudis científics arreu del món, des de fa molts anys) i tenint en compte que el ressò ha estat molt divers en cada cultura, societat, país, en pocs llocs com a casa nostra la resposta per part de qui administra els recursos educatius ha estat tant poc sensible. Una forma de constatar això de forma objectiva és repassant la normativa que cada Administració Educativa ha dedicat a donar una resposta a aquests alumnes/as, i sobre tot, el desplegament d'aquestes normatives. Aquí va una mostra:

LLEIS ESTATALS

La llei marc estatal (Llei Orgànica de l'Educació) senyala:

Sección segunda. Alumnado con altas capacidades intelectuales

Artículo 76. Ámbito.

Corresponde a las Administraciones educativas adoptar las medidas necesarias para identificar al alumnado con altas capacidades intelectuales y valorar de forma temprana sus necesidades. Asimismo, les corresponde adoptar planes de actuación adecuados a dichas necesidades.

Artículo 77. Escolarización.

El Gobierno, previa consulta a las Comunidades Autónomas, establecerá las normas para flexibilizar la duración de cada una de las etapas del sistema educativo para los alumnos con altas capacidades intelectuales, con independencia de su edad.

Prèviament l'administració estatal, després d'una continuada lluita des de el camp professional i associatiu, va contemplar el "fet" AC;

RESOLUCIÓN de 29 de abril de 1.996, por la que se determinan los procedimientos a seguir para orientar la respuesta educativa a los alumnos con necesidades educativas especiales asociadas a condiciones personales de sobredotación intelectual.

RESOLUCIÓN de 20 de marzo de 1997, por la que se determinan los plazos para presentar los expedientes de flexibilización en alumnos con necesidades educativas derivadas de altas capacidades o superdotación intelectual.

REAL DECRETO 943 de 18 de julio de 2003, Por el que se regulan las condiciones para flexibilizar la duración de los diversos niveles y etapas del sistema educativo para los alumnos superdotados intelectualmente

LLEIS AUTONÒMIQUES

Les comunitats autònomes han anat dictant Resolucions i Ordres, bàsicament per habilitar recursos educatius específics per aquest alumnat,

Andalucía:

INSTRUCCIONES de 27 de febrero de 2007, por la que se regulan los procedimientos para evaluar y flexibilizar el periodo de escolarización obligatoria de los alumnos con necesidades educativas asociadas a condiciones de sobredotación intelectual. Se aportan en anexos los modelos de solicitud e informes.

Aragón:

RESOLUCIÓN de 4 de septiembre de 2.001, por la que se dictan instrucciones sobre los procedimientos a seguir para solicitar la flexibilización del período de escolarización, adecuar la evaluación psicopedagógica, determinar el sistema de registro de las medidas curriculares excepcionales adoptadas y orientar la respuesta educativa a los alumnos con necesidades educativas especiales asociadas a sobredotación intelectual.

Canarias:

ORDEN de 22 de julio de 2.005, por la que se regula la atención educativa al alumnado con altas capacidades intelectuales.

RESOLUCIÓN de 21 de diciembre de 2.005, por la que se desarrollan los procedimientos y plazos que regulan la atención educativa al alumnado con altas capacidades intelectuales.

Castilla y León:

RESOLUCIÓN de 7 de abril de 2005, por la que se publica el "Plan de Atención al Alumnado con Superdotación Intelectual". Recoge expresamente en su capítulo 6 "Medidas de actuación", los procesos y procedimientos de identificación y de diagnóstico.

Castilla La Mancha:

ORDEN de 15 de diciembre de 2003, que de termina los criterios y el procedimiento para flexibilizar la respuesta educativa al alumnado con necesidades educativas asociadas a condiciones personales de superdotación intelectual.

Extremadura:

ORDEN DE 27 de febrero de 2.004, por la que se regula el procedimiento para orientar la respuesta educativa para los alumnos superdotados intelectualmente. Recoge los procesos y procedimientos de evaluación psicopedagógica e identificación, aportando modelos impresos de informes y solicitudes.

Euskadi:

RESOLUCIÓN de 24 de julio de 1.998, por la que se regulan los procedimientos para orientar la respuesta educativa al alumnado con necesidades educativas especiales asociadas a condiciones personales de sobredotación intelectual.

Galicia:

ORDEN de 28 de Octubre de 1996, por la que se regulan las condiciones y el procedimiento para flexibilizar el periodo de escolarización obligatoria de los alumnos con necesidades educativas especiales asociadas a condiciones personales de sobredotación intelectual

Madrid:

RESOLUCIÓN de 24 de enero de 2.001, por la que se determinan los procedimientos para orientar la respuesta educativa al alumnado con nee asociadas a condiciones personales de sobredotación intelectual.
ORDEN, 70/2005, de 11 de enero, por la que se regula con carácter excepcional la flexibilización de la duración de las diferentes enseñanzas escolares para los alumnos con necesidades educativas específicas por superdotación intelectual

Murcia:

Orden de 24 de mayo de 2005, por la que se regula el procedimiento, trámites y plazos para orientar la respuesta educativa de los alumnos superdotados intelectualmente.

Comunidad Foral de Navarra:

Orden Foral 93/2008. Esta norma regula la atención a la diversidad en los centros educativos de educación infantil y primaria y educación secundaria de la Comunidad Foral de Navarra; en relación con el alumnado con altas capacidades. Establece en su articulado la definición, los criterios de escolarización, la identificación y evaluación de las necesidades de este alumnado, las medidas ordinarias y extraordinarias disponibles y los procedimientos para aplicarlas y registrarlas.

Comunitat Valenciana:

ORDEN de 14 de julio de 1999, de la Consellería de Cultura, Educación y Ciencia, por la que se regulan las condiciones y el procedimiento para flexibilizar, excepcionalmente, la duración del período de escolarización obligatoria de los alumnos y alumnas que tienen necesidades educativas especiales derivadas de condiciones personales de sobredotación intelectual

LLEIS A CATALUNYA

Tot qui provi buscar reculls bibliogràfics sobre normativa autonòmica, observarà que trobarà de gairebé totes les Comunitats del Estat, exceptuant Catalunya. Trista consideració i imatge del nostre país quan fa una dècada érem els capdavanters en investigació i formació en aquesta àrea. Però a Catalunya també s'ha definit un articulats que dóna cabuda als alumnes amb AC:

Dins el DECRET 299/1997, de 25 de novembre, sobre l'atenció educativa a l'alumnat amb necessitats educatives especials, l'Article 9 fa referència a "L'Escolarització d'alumnes amb necessitats educatives especials derivades de sobredotació."

9.1. L'alumnat amb necessitats educatives especials derivades de sobredotació, s'escolaritzarà en centres docents ordinaris.

9.2. L'atenció educativa a aquest alumnat, formarà part de les mesures generals d'atenció a la diversitat, i procurarà un desenvolupament adequat de les capacitats establertes en els objectius generals de les diferents etapes.

9.3. L'atenció educativa a aquest alumnat inclourà les adaptacions del currículum necessàries per potenciar el màxim desenvolupament de les seves possibilitats d'aprenentatge.

9.4. Quan l'avaluació psicopedagògica ho aconselli, es podrà autoritzar l'anticipació de l'inici de l'escolaritat obligatòria així com la reducció de la durada d'aquesta respecte al que s'estableix amb caràcter general, d'acord amb el procediment establert pel Departament d'Ensenyament i les especificitats recollides a l'Ordre de 24 d'abril de 1996 del Ministeri d'Educació."

Com a resultat d'aquest article, el mateix Departament d'Educació a l'any 1999 va publicar com a recurs per a els Equips d'Orientació, dins els "Documents d'Educació Especial", el document 15 "Alumnat excepcionalment dotat intel·lectualment" dels Drs. en Psicologia Antoni Castelló i Mercè Martínez. Aquest document era el pas inicial a un programa de formació adreçat als Equips d'Orientació del Departament d'Educació, programa el qual mai es va arribar a fer.

A l'ORDRE EDU/296/2008, de 13 de juny, per la qual es determinen el procediment i els documents i requisits formals del procés d'avaluació en l'educació primària i a l'ORDRE EDU/295/2008, de 13 de juny, per la qual es determinen el procediment i els documents i requisits formals del procés d'avaluació en l'educació secundària es contempla al punt 6 de l'article 6 que "Per a l'alumnat amb altes capacitats intel·lectuals es pot elaborar un pla individualitzat quan el seu nivell o ritme personal d'aprenentatges i el grau de maduresa adequat així ho aconselli, i es pot flexibilitzar la permanència en un curs, en un cicle o en tota l'etapa. Cal comunicar la decisió al director o la directora dels serveis territorials corresponents."

A la Llei d'educació 12/2009, del 10 de juliol, l'article 83 fa referència als alumnes/as amb AC:

criteris d'organització dels centres per a atendre els alumnes amb altes capacitats

1. El projecte educatiu de cada centre ha d'incloure els elements metodològics i organitzatius necessaris per a atendre els alumnes amb altes capacitats, amb programes específics de formació i flexibilitat en la durada de cada etapa educativa.

2. L'Administració educativa ha d'establir, per mitjà dels serveis educatius, protocols per a la identificació de les altes capacitats i l'atenció metodològica adequada.

Llavors, quina és la diferència?, perquè no sortim a les bibliografies sobre normativa en AC, perquè no se'ns contempla al mateix nivell que altres Comunitats?, como no soc un expert en la matèria he demanat assessorament jurídic. Sembla que la diferència està en el tipus d'articulat. Que em disculpin els lletrats si simplifico excessivament la qüestió, però pel punt que ens interessa, la llei general i l'ordre actuen com a marc "d'obligatori compliment" en el qual s'han de desenvolupar les accions concretes. A casa nostra hem creat lleis i decrets que tenen en compte el "fet diferencial" Altes Capacitats, però en tots aquests anys no s'ha redactat ni cap Ordre ni cap Resolució adreçada especialment a les AC, i per tant, que contempli el desplegament regulat de les mencionades normatives. Deixo a la consideració del lector si la normativa que tenim es prou en el nivell de marc legal o no, però sembla evident que a l'hora de disposar de recursos per atendre aquests nens/es ens hem aturat.

Si un mestre es troba a la seva aula amb un nen amb un altíssim potencial d'aprenentatges però amb un baix rendiment a causa, per exemple, de la manca de motivació per una programació àmpliament assolida i avorrida, què fa?, de quins recursos disposa per ajudar al seu alumne?. Una qüestió tan habitual com pot ser "com avaluo?" es pot convertir en un mal de cap si es minimitza fins fer-la desaparèixer o es magnifica i actua com a excessiva pressió (en el mestre i en l'alumne). La nostra experiència ens ha mostrar que continuem depenent de la bona voluntat i del interès del mestre, del tècnic del Equip d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica o de la Inspecció Educativa. Quan per part dels professionals ens trobem amb una resposta basada en prejudicis es tanca la porta a la comprensió del fet diferencial i moltes vegades s'obre la porta al conflicte. Evidentment aquesta voluntat i interès sempre hi ha de ser a l'hora d'educar als nostres alumnes, però en el cas dels alumnes amb AC, clarament manca informació, formació i suport i assessorament, i per tant, susceptible de quedar-nos ancorats en el prejudici i la consideració personal subjectiva.

Enguany el Departament d'Educació ha organitzat un curs de formació telemàtic per a professionals del Departament. D'altra banda, el mateix Departament ha informat que crea un grup de treball per detectar i potenciar l'excel·lència educativa, el qual inclou als alumnes amb altes capacitats. Sembla que ara "ens despertem"; com a representant del GTSAC voldria confiar en aquest despertar, però el passat m'indica que cada vegada que ha hagut un despertar per part de les institucions públiques educatives, després ve un llarg període de profunda letargia. A les darreres Jornades Nacionals sobre Altes Capacitats celebrades a Barcelona a l'octubre del 2009, totes les Comunitats Autònomes van mostrar els seus desplegaments educatius, totes partien d'una normativa que acollís el fet diferencial per donar una resposta específica i

aportaven resultats concrets en la intervenció amb AC...totes?, no, totes menys Catalunya.

Respecte a lleis anteriors, tant la LOE com la LEC han exclòs de la categoria de necessitats educatives especials les AC, segurament el motiu principal és la tant desitjada normalització d'aquests nens i nenes, es a dir, que siguin atesos sense cap diferenciació que els porti a la discriminació o al greuge comparatiu, sota el marc de la inclusió i de la atenció a la diversitat. A efectes pràctics, no sembla que hagin canviat tant les coses, les preguntes i incerteses continuen sent les mateixes, quan, com i perquè puc accelerar un nen?, o compactar-li el currículum?, o com desenvolupar un programa d'enriquiment aleatori?, alguns docents no s'atreveixen a engegar mides com aquestes perquè no es senten emparats ni orientats sobre la conveniència d'aquests recursos, des del GTSAC pensem que habilitar normatives específiques que defineixin els continguts, procediments i l'avaluació dels alumnes amb AC, facilitaria la tasca del docent i li aportaria més confiança sobre les seves actuacions en aquest camp. Tot i les diverses aportacions que s'han fet des dels professionals de casa nostra, amb ressò nacional i internacional en investigació, identificació, avaluació psicopedagògica i intervenció, mai s'ha plantejat una política conjunta nostra, catalana en aquesta qüestió, nosaltres des del GTSAC continuarem lluitant perquè algun dia ho tinguem assolit com a quelcom natural, normal dins el sistema educatiu.

BIBLIOGRAFIA

- *La atención a los alumnos superdotados a lo largo de una década (1996-2006)*, J.A. Alonso (2006). Ponència a les "1as JORNADAS NACIONALES SOBRE ESCUELA Y SUPERDOTACIÓN". Barcelona. 2006.
- *El proceso evaluador de las necesidades educativas del alumnado con altas capacidades intelectuales*. Martínez Urmeneta, I. Ollo Oscáriz, C.. Gobierno de Navarra. Dept. Educación. 2009
- <http://www.aesac.org/Legislacion/Legislacion02.html>
- *Alumnat excepcionalment dotat intel·lectualment*. Castelló, A. Martínez, M. 15. Documents d'educació especial. Dept Educació. Generalitat de Catalunya. 1999.
- MMC Advocats. Gran Vía de les Corts Catalanes 133, 08014, Barcelona